

Dielddanuori
suohkan

Ollálahkii

Tjeldsund
kommune

Sammen for hverandre

Budsjett 2023

Økonomiplan 2023-2026

Budsjettet for 2023 ble opprinnelig vedtatt i desember 2022, men ble opphevet av statsforvalteren i i februar 2023 og kommunen ble innmeldt i ROBEK. Kommunen fikk beskjed fra statsforvalter om å utarbeide et nytt budsjett, i balanse, innen 30.juni 2023. Formannskapetets budsjettforslag har vært på høring siden 16.mai.

Det har kommet noen innspill til budsjettet. Disse er lagt på saken.

Hvorfor er vi der vi er?

Dielddanuori
suohkan

Ollálahkii

Tjeldsund
kommune

Sammen for hverandre

De neste årene må Tjeldsund kommune spare mange millioner. Det betyr at de folkevalgte i kommunen må ta flere og smertefulle grep.

Det økonomiske bakteppet i Tjeldsund kommune er dystre enn noen gang.

Administrasjonen har en rekke ganger presentert tall som viser den økonomiske realiteten for kommunen, både gjennom budsjettdokumenter, tertialrapporter, og årsrapporter.

Det er en enorm omstillingsjobb som skal gjøres, som vil smerte alle som bor i denne kommunen. Men, realiteten er at dersom kommunen ikke gjør noe med den økonomiske situasjonen, så styrer Tjeldsund kommune mot et merforbruk og årlig underskudd på mellom 40 og 50 millioner kroner i 2024 og årene fremover. Og jo lengre vi venter, jo verre blir det.

Kommuneøkonomien er komplisert og det er mye tall. Men med driftsinntekter på om lag kr. 500 millioner, så vil innsparingen medføre et kutt på nærmere 10 % av kommunens totale inntekter. Det er en enorm utfordring! Men det er nødvendig.

Hvordan havnet vi her, og hva må til for å få skuta på rett kjøll igjen?

«Alt var så mye bedre før»

- Sunn kommuneøkonomi?
- Tjeldsund kommune på kanten av ROBEK i mange år
 - Berget av havbruksmidler og disposisjonsfond
- Skånland levde godt på høye skatteinntekter, ekstraintekter fra havbruk og høye engangstilskudd til bosetting av flyktninger
 - Brukte i 2019 disposisjonsfond både i driftsog investeringsregnskapet

Dieiddanuori
suohkan

Ollááhkkii

Tjeldsund
kommune

Sammen for hverandre

Det har i flere sammenhenger vært sagt at de to gamle kommunene hadde en sunn økonomi. Men hadde de det?

Gamle Tjeldsund kommune balanserte på kanten av ROBEK i flere år. Vi driftet for dyrt, og brukte av fondsmidler for å balansere budsjettet samt at vi hadde høye inntekter fra havbruk. Manglende gjennomføringsevne på vedtatte tiltak, samt at flere sluttet og ikke ble erstattet etter vedtak om sammenslåing var det som berget gamle Tjeldsund fra å havne på ROBEK. Vi var norgesmester på interkommunale samarbeid og hadde allerede en relativt effektiv drift i form av kun en institusjon, og en skole på hver side av Tjeldsundet.

Skånland kommune leverte gode resultater gjennom flere år, hvor premisene ble gitt av svært gode kommunaløkonomiske rammevilkår med høye skatteinntekter, ekstraintekter fra havbruk og høye engangstilskudd til bosetting av flyktninger. Allerede i 2019 benyttet Skånland kommune disposisjonsfond i både drifts- og investeringsregnskapet.

Og allerede da kommunene la sine budsjetter for 2019, signaliserte administrasjonen at 1+1 ikke ble 2.

Den svake kommuneøkonomien er ikke et resultat av plutselige og uventede hendelser, men skyldes en utvikling som har pågått over tid.

SØF-rapport nr. 03/18 ROBEK-kort vei inn, lang vei ut

Det er viktig å ha med seg at den svake kommuneøkonomien ikke er et resultat av plutselige og uventede hendelser, men skyldes en utvikling som har pågått over tid.

Pekefinger fra Aspaker til nykommunen

Fylkesmann Elisabeth Aspaker advarte Fellesnemnda i Tjeldsund 2020 mot at begge kommunene bruker godt av sparepengene før sammenslåing.

Fylkesmann Elisabeth Aspaker og kommunalrådsleder Jan-Peder Andreassen i et møte i Skånland. Foto: Tone A. Karlsen.

Prosjektordmann Torbjørn Simonsen i Tjeldsund 2020 har laget et skyggebudsjett for å forberede seg til desember neste år, da et felles budsjett for ny kommune skal legges. Sammenstillingen viser at hvis en skal fortsette driften slik begge kommuner gjør i 2019 kan de risikere å få et netto driftsresultat på minus 9,2 millioner kroner.

- Ideelt sett burde vi få syv millioner i pluss i driftsresultat. Vi ser at sparepengene brukes opp i kommunene, og at man bruker fond til både drift og investeringer, sa Simonsen.

- Vi er klare over at situasjonen må sees på, men vi har lagt vekt på å utvikle kommunen slik at folk vil flytte hit, og dermed øke inntektene i framtida, sa leder av Fellesnemnda, Liv Kristin Johnsen, som også er ordfører i dagens Tjeldsund kommune.

- Vi har også brukt en del for å berede grunnen til økte innbyggertall. Vi mener det er nødvendige investeringer vi har gjort, som for eksempel at vi har satt av midler til Skånland skole der det er kul på veggene, sa Helene Berg Nilsen, ordfører i Skånland.

Fylkesmann Elisabeth Aspaker, som skal påse at kommunesammenslåing går som det skal, deltok også i julemøtet til Fellesnemnda. Hun ga sin fulle støtte til prosjektordmannens bekymring.

- Risiko å satse på folkevekst

- Jeg forstår at dere forbereder dere godt til nytt fellesskap, men det er viktig at man ikke bruker opp engangspenger. Det er en risikabel strategi og lene seg på befolkningssøkning, sa Aspaker.

Hun mener det er klokt for framtida, å sørge for litt penger på disposisjonsfond til uforutsette ting.

- Det kan oppstå ting der man har behov for å ha noe i reserve, sa Aspaker. Hun vil løse på organisasjonen hvis noe skjer, fortsatte hun.

Fylkesmann og senere statsforvalter har over flere år sagt at kommunene er for små til å drifte alene – og har også advart mot pengebruken som har pågått siden da.

Allerede i 2016 sa daværende fylkesmann at gamle Tjeldsund ble for liten til å sikre innbyggerne gode tilbud og tjenester i framtiden. Kommunen ble ikke vurdert som robust nok til å møte framtidens utfordringer til kvalitet på tjenestene.

Og 13. desember 2018 advarte fylkesmannen mot å bruke av sparepengene sine før kommunesammenslåingen. Da hadde prosjektordmannen laget et skyggebudsjett for å forberede seg til desember 2019, da et felles budsjett for ny kommune skulle legges.

Da viste sammenstillingene at hvis driften skulle fortsette på samme måte i ny kommune, som begge de gamle kommunene driftet i 2019, ville vi få et netto driftsresultat på minus 9,2 millioner.

Det ble allerede da sagt fra administrasjonens side ytret bekymring for kommuneøkonomien, og at vi ser at sparepengene brukes opp i kommunene og at man bruker fond til både drift og investeringer. Fylkesmannen støttet denne bekymringen.

Kommunen fortsatte sin drift som før, og derfor står vi nå i denne situasjonen – vi mangler penger, og må gjøre upopulære kutt.

Hvordan drives egentlig en kommune?

Kommunestyret har ansvar for å ha balanse og orden i kommuneøkonomien.

«Bærende tanke at det er de folkevalgtes innsikt og **ansvarfølelse** som i siste instans er avgjørende for kvaliteten i økonomiforvaltningen»

(kommuneloven med kommentarer, s. 384)

Dieiddanuori
suohkan
Ollálahkii

Tjeldsund
kommune
Sammen for hverandre

Så hvordan drives egentlig en kommune?

Kommunedirektørens og administrasjonens jobb er blant annet å utrede saker og komme med forslag til tiltak, endringer og løsninger. Administrasjonen styrer etter politiske vedtak. Det som skjer i kommunen, er det politikerne som har bestemt.

Kommunestyret har ansvar for å ha balanse og orden i kommuneøkonomien. Den bærende tanken er at det er de folkevalgte sin innsikt og ansvarfølelse som i siste instans er avgjørende for kvaliteten i økonomiforvaltningen.

Gode vedtak avhenger av at de folkevalgte forstår beslutningenes konsekvenser for kommunens økonomi i dag og i framtiden.

Hvordan beregnes kommunens inntekter?

	2023		kr per innb	1000 kr
Innbyggere 0-1 år	0,0057	0-1 år	-79	-331
Innbyggere 2-5 år	0,1361	2-5 år	-2 131	-8 969
6-15 år	0,2645	6-15 år	-1 236	-5 203
16-22 år	0,0236	16-22 år	-276	-1 163
23-66 år	0,1049	23-66 år	-519	-2 186
67-79 år	0,0567	67-79 år	1 915	8 059
80-89 år	0,0767	80-89 år	2 548	10 726
over 90 år	0,0385	over 90 år	1 276	5 371
Basistillegg	0,0159	Basistillegg	3 089	13 000
Sone	0,0100	Sone	1 872	7 878
Nabo	0,0100	Nabo	620	2 608
Landbrukskriterium	0,0021	Landbrukskriterium	211	888
Innvandrerbarn 6-15 år ekskl Skandinavia	0,0071	Innvandrer 6-15 år ekskl Skan	-199	-838
Flytninger uten integreringstilskudd	0,0084	Flytninger uten integreringstil	-431	-1 815
Dødlighet	0,0454	Dødlighet	126	531
Barn 0-15 med enslige forsørgere	0,0188	Barn 0-15 med enslige forsørg	7	28
Lavinntektskriteriet	0,0118	Lavinntekt	-323	-1 361
Uføre 18-49 år	0,0064	Uføre 18-49 år	132	556
Opphopningsindeks	0,0095	Opphopningsindeks	-365	-1 537
Aleneboende 30 - 66 år	0,0193	Aleneboende 30 - 66 år	-138	-582
PU over 16 år	0,0486	PU over 16 år	833	3 508
Ikke-gifte 67 år og over	0,0454	Ikke-gifte 67 år og over	1 295	5 451
Andel barn 1 år uten kontantstøtte (fra 2013), tidligere 1 til 2 år u	0,0165	Barn 1 år uten kontantstøtte	-31	-132
Innbyggere med høyere utdanning	0,0181	Innbyggere med høyere utdanni	-307	-1 293
SUM	1,0000	I Kostnadsindeks	7 886	33 193

Inntektssystemet komplisert, og det er ikke slik at kommunen har en oversikt over inntekt per innbygger på personnivå. Det er en rekke beregninger som ligger til grunn for kommunens inntekter, og veldig mange variabler. «Grønt hefte» er beregningsteknisk dokumentasjon for inntektssystemet til kommuner og fylkeskommuner. Denne forklarer veldig nøyte hvordan inntektssystemet fungerer. Det anbefales å lese grønt hefte for å lære seg litt mer om hvordan inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner fungerer. Kommunen får også et regneark fra KS som kalles «Prognosemodellen». Dette regnearket inneholder alle variabler fra «Grønt hefte» og inneholder 24 faner med ulike beregninger og tall.

Det er til dels store forskjeller i kostnader til tjenesteyting mellom kommunene. Gjennom utgiftsutjevningen i inntektssystemet skal kommunene *i prinsippet* få full kompensasjon for de kostnadsforskjellene som de ikke kan påvirke selv. Det gjelder for eksempel aldersfordeling og strukturelle og sosiale forhold i kommunen. Denne kompensasjonen skjer i praksis gjennom kostnadsnøkkelen, som er satt sammen av ulike kriterier med vektning. Gjennom kostnadsnøkkelen og et oppdatert sett med kriteriedata, blir utgiftsbehovet for hver kommune beregnet. Deretter blir innbyggertilskuddet fordelt mellom kommunene etter utgiftsbehovet deres. Utgiftsutjevningen er en ren omfordeling – det som blir trukket inn fra noen kommuner blir delt ut til andre kommuner. Innbyggertilskuddet er i utgangspunktet likt per innbygger for hele landet og utgjør ca. 28.000,- per innbygger i 2023. I tillegg kommer utgiftsutjevning, saker med særskilt fordeling, inndelingstilskudd, Nord-Norgetilskudd, skjønnsmidler, saldering fra stortingets budsjett etc. Dette gjør at vi får i underkant av 15.000,- per innbygger i alderen 23-66 år totalt, uavhengig av hvor mye de yter til fellesskapet totalt sett. Per barn i alderen 6-15 år får vi ca. 150.000,- kroner.

I oversikten her vises noen av delkostnadsnøkklene for kommunen. Det er her gjort en beregning for vår kommune opp mot landet.

Kommunen får i tillegg skatteutjevning fordi vi har lavere skatteinntekter enn landsgjennomsnittet. Kommunen får ekstra skatteinntekter gjennom inntektssystemet som for 2023 er beregnet til kr. 7.106,- per innbygger (uavhengig av om innbyggeren har inntekt eller ikke). Dette er ikke knyttet opp mot innbyggernes personlige inntekt, men en omfordeling fra kommuner som får høyere skatteinntekter fra sine innbyggere. Totalt utgjør dette kr. 29,8 millioner i 2023. Dette er allerede innberegnet i de forventede skatteinntektene for 2023. Vi vil ikke før i slutten av desember se om vi kommer slik ut, eller om skatteinntektene i landet for øvrig gjør at Tjeldsund får en ekstra inntekter inneværende år. Det var det som skjedde i 2022 hvor kommunen fikk kr. 9 millioner i ekstra skatteutjevning.

Frie inntekter 2023

- Rammetilskudd
 - Kr. 234.929.000,-
- Skatteinntekter
 - Kr. 117.562.000,-
- Totalt kr. 352.491.000,-
- Økning på 8 % fra 2022 (3,4 % i statsbudsjettet, 4,6 % i RNB)
- Økning fra budsjett 2022: 16,5 millioner
- Økning fra regnskap 2022: kr. 3,5 millioner

Frie inntekter er skatt og rammetilskudd som kommunen mottar basert på forutsetningene i statsbudsjettet, samt forventet folketall per 01.07. året før.

Rammetilskuddet er beregnet til 234,9 millioner i revidert nasjonalbudsjett og skatteinntektene til 117,5 millioner. Dette er en økning fra statsbudsjettet i fjor høst hvor kommunen fikk en økning på 3,4 %.

De endelige skatteinntektene for 2023 er ikke kjent før i januar 2024, men det er gjort anslag på hvor store skatteinntektene for 2023 vil være. Det presiseres derfor at det angitte nivået på frie inntekter er anslag fra regjeringen.

Vi ser også at forventede skatteinntekter til kommunen er redusert betydelig fra statsbudsjettet i fjor høst, fra 146 millioner til 117 millioner, og vi kompenseres da med økt rammetilskudd.

Nivået på de frie inntektene er videreført i økonomiplanperioden og forutsetter at folketallet er relativt stabilt på dagens nivå i forhold til landet.

Økningen i skatt og rammetilskudd er på 16,5 millioner fra regulert budsjett 2022, men kun på 3,5 millioner fra regnskap 2022.

Havbruksfond

- Reduksjon i inntekter
 - 2022: 17 millioner
 - 2023: 3,8 millioner
 - Reduksjon på kr. 13,2 millioner
- Innføring av grunnrenteskatt

Alle kommuner og fylkeskommuner som har klarerte lokaliteter for oppdrett av laks, ørret og regnbueørret i sjøvann, får en respektiv andel av inntektene som skal fordeles årlig. Midlene utbetales fra Fiskeridirektoratet en gang i året. Det skjer som regel i oktober hvert år.

Midler fra Havbruksfondet er betydelig redusert fra 2022. For 2023 er inntektene beregnet til kr. 3,8 millioner, en reduksjon på kr. 13,2 millioner.

Det er enighet om innføring av grunnrenteskatt på 25 % på havbruk. Denne har virkning for inntektsåret 2023, og det er svært usikkert hvordan denne slår inn på kommunens inntekter. Tallene er ikke endelig kjent før til høsten. Men erfaringsmessig fra de siste årene med utbetaling, så får vi høyere inntekt annethvert år. Det ideelle er om man kan avsette midlene til fond i mottaksåret og vedta hva midlene skal gå til året etter. Dette har vi ikke mulighet til i den situasjonen kommunen er i, da havbruksfondet bidrar til å redusere merforbruket.

Lønns- og prisvekst

- Kommunal deflator 3,7 % (oktober 2022)
- Korrigert deflator 5,2 % (mai 2023)
- Lønnsoppjøret for 2022: kr. 12 mill i 2023 inkl. sosiale utgifter
- Lønnsoppjøret for 2023: beregnet til kr. 11,7 mill (økt fra 8,1 mill)
- Prisvekst 2023: kr. 6 mill (økt fra 4,3 mill)

Kommunal deflator ble beregnet til 3,7 % da statsbudsjettet ble fremlagt i fjor høst. Statistisk sentralbyrå meldte allerede i fjor at de forventet en økt prisvekst da på 4,45 %. Da revidert nasjonalbudsjett ble fremlagt i mai i år var den kommunale deflatoren oppjustert til 5,2 %. Det medfører at lønnsoppjøret for 2023 som opprinnelig var beregnet til 8,1 millioner øker til 11,7 millioner, en økning på 3,6 millioner. Årets lønnsoppgjør vil få helårseffekt i 2024 og utgjøre om lag kr. 17 millioner.

Lønnsoppjøret for 2022 utgjør i 2023 kr. 12 millioner inkl. sosiale utgifter.

Prisveksten var i fjor høst beregnet til 4,3 millioner. Denne er oppjustert til 6 millioner etter endringen i kommunal deflator.

Totalt utgjør lønns og prisvekst fra 2022 til 2023 en økt utgift på kr. 29,4 millioner.

Renteutgifter

2020	2021	2022	2023
8.834.000	7.117.000	13.400.000	22.000.000

Rentene i samfunnet har vært lave over mange år. Dette har også gitt positive utslag for kommunen. Nå stiger rentene, og kostnadene øker tilsvarende.

Renteutgiftene øker fra kr. 7,1 millioner i regnskap 2021, kr. 9,2 millioner i opprinnelig budsjett og kr. 13,4 millioner i regulert budsjett til kr. 22 millioner i 2023. Dette tallet forutsetter at renten ikke stiger ytterligere i 2023. Ved ytterligere renteøkninger vil 0,25 % økning medføre i underkant av kr. 1,5 millioner i økte utgifter.

Samlet kostnadsøkning/inntektsreduksjon

- Havbruk: 13,2 millioner
- Lønnsvekst: 15,7 millioner
- Prisvekst: 6 millioner
- Renteutgifter: 8,6 millioner
- Disposisjonsfond: 13,5 millioner

Totalt: 57 millioner i økte kostnader

16,5 millioner i økte inntekter

Netto: 40,5 millioner i økte kostnader

Vi har altså en inntektsreduksjon på havbruksmidler på 13,2 millioner.

Lønnsveksten i 2023 utgjør en økning på 4 millioner (4/12 fra 2022) og 11,7 millioner (8/12 fra 2023), totalt 15,7 millioner.

Prisveksten utgjør med et forsiktig anslag 6 millioner

Renteutgiftene øker med 8,6 millioner

Disposisjonsfondet som lå inne 2022 ble redusert i 2023 med 13,5 millioner.

Endringer fra kommunedirektørens forslag til formannskapetets forslaget

- Revidert nasjonalbudsjett
 - kr. +4,9 mill.
- Aksjeutbytte
 - Kr. +3 mill.
- Novatunet
 - -Kr. 5,5 mill
- Innføring av eiendomsskatt egen regi
 - Kr. -2 mill.
- 4 % ekstra kutt helse og omsorg
 - Kr. -5,3 mill

Dieiddanuori
suohkan

Ollálahkii

Tjeldsund
kommune

Sammen for hverandre

Det er gjort noen endringer fra kommunedirektørens budsjettforslag til formannskapetets forslag. Blant annet har revidert nasjonalbudsjett blitt publisert, og kommunen får gjennom revidert kr. 4,9 millioner i ekstra skatt og rammetilskudd.

Det er lagt inn en økning i aksjeutbytte på kr. 3 millioner. Her har det i ettertid blitt kjent at dette ender opp på 2,3 millioner, altså vi har en underdekning på kr. 700.000,-.

Novatunet gir en redusert besparelse på kr. 5,5 millioner i forhold til full nedleggelse av GBS som hadde en besparelse på 7 millioner.

Innføring av eiendomsskatt og gjøre jobben selv gir en redusert utgift på kr. 2 millioner i forhold til å bruke eksternt firma til jobben.

Det generelle kuttet på ca. 4 % i helse og omsorg er også fjernet som følge av de endringene som er nevnt.

Dette medfører en noe mer realistisk budsjett enn det som var fremlagt tidligere.

Formannskapetets budsjettforslag

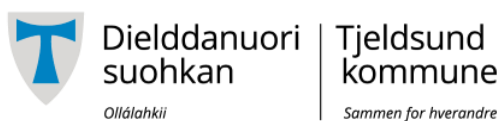
Navn : Formannskapetets budsjettforslag 2023	2023	2024	2025	2026
Mer-/mindreforbruk konsekvensj. budsjett	43 309 203	39 742 445	44 975 025	44 724 892
Totale driftskostnader fra investeringsbudsjett	0	0	0	0
Valgte driftstiltak	-43 309 203	-39 742 445	-44 975 025	-44 724 892
Mer-/mindreforbruk budsjettversjon	0	0	0	0

I formannskapetets budsjettforslag har vi et merforbruk før tiltak på 43,3 millioner. Dette videreføres i årene som kommer med rundt 40 millioner i årlig merforbruk. Dette viser at det absolutt er nødvendig med omstilling og strukturendringer i kommunen.

Dersom vi ikke gjør tiltak, så vil dette være resultatet de kommende årene. Og årlig underskudd vil akkumuleres opp hvert år.

Inndelingstilskudd

- Kompensasjon for bortfall av rammetilskudd
 - Overgangsperiode
 - Full kompensasjon i 15 år (2020 - 2035)
 - Nedtrapping over 5 år (2036 – 2040)
- Kr. 26.970.000,- i 2023

Inndelingsloven garanterer engangsstøtte i forbindelse med kommunesammenslåing og sikrer at noen elementer i rammetilskuddet blir videreført i 15 år i den nye kommunen.

Tjeldsund får full kompensasjon for tap av basistilskudd som er et fast beløp per kommune, samt netto nedgang i regionalpolitiske tilskudd frem til 2035, deretter nedtrapping frem til 2040.

Inndelingstilskuddet utgjør i 2023 nesten 27 millioner kroner for Tjeldsund. Det er forventet at kommuner som slår seg sammen i løpet av en periode på 15 år skal ha greid å tilpasse seg den nye inntekten, og skal kunne klare seg uten disse midlene for fremtiden.

Nøkkeltall for kommunen

- 600 ansatte og 430 årsverk (31.12.2022)
- Regnskap i balanse hvert år
 - Men driften går i minus
- Havbruksmidler: kr. 17 millioner
- Differensiert arbeidsgiveravgift: kr. 18 millioner
- Lånegjeld: kr. 600 millioner
- Renteøkning på 1 prosentpoeng = 6 millioner ekstra i utgifter
- Disposisjonsfond: kr. 16 millioner (alt disponert i formannskapets budsjettforslag)

Kommunen er den største arbeidsplassen i Tjeldsund kommune med om lag 600 ansatte og 430 årsverk.

Kommunen har siden kommunesammenslåingen klart å levere et regnskap i balanse hvert år, men driften i kommunen har likevel gått i minus.

Og hvordan går dette an?

I 2020 hadde kommunen et netto driftsresultat på minus 13,2 millioner kroner og i 2021 et netto driftsresultat på minus 15,5 millioner kroner. Det betyr at de kommunale virksomhetene bruker mer penger enn vi har.

Og for å klare å levere et regnskap i balanse (som vil si i 0,-), så har vi brukt disposisjonsfond som er kommunen sine sparepenger til å saldere driften hvert år. Det blir litt det samme som om vi som privatpersoner henter litt ekstra penger fra sparekonto fordi vi har brukt litt mer enn vi har tjent.

I 2022 klarte vi akkurat å balanse driften. Og dette skyldes flere ting. Blant annet har vi store deler av året kjørt med innkjøpsstopp og ansettelsesstopp. I tillegg fikk kommunen kr. 9 millioner mer skatteinntekter enn vi hadde budsjettet, og bidro sterkt til at kommunen klarte å levere et regnskap i balanse for 2022.

Tjeldsund er en skattesvak kommune. Tjeldsund hadde en skatteinngang på 75 % av landsgjennomsnittet i 2022. Det er sånn at kommuner med lav skatteinngang kompenseres gjennom skatteutjevningen. Kommuner med høye skatteinntekter, må gi deler av sine inntekter til skattesvake kommuner som Tjeldsund. Det betyr at Tjeldsund fikk økt sine inntekter, og endte opp på 93,8 % av landsgjennomsnittet.

Kommunen fikk også 17 millioner kroner i havbruksmidler i fjor.

Vi må også ha med oss at Tjeldsund kommune befinner seg i et område av landet med differensiert arbeidsgiveravgift. På grunn av dette har vi en fordel på om lag kr. 18 millioner i forhold til en tilsvarende kommune som befinner seg i en del av landet med ordinær arbeidsgiveravgift. Det betyr altså at der vi må kutte 40 millioner, må en kommune i en annen del av landet kutte 60 millioner.

Men vi kan ikke holde på i lengden og ha et driftsbudsjett som går så mye i underskudd hvert år. Nå er sparepengene brukt opp, og vi kan ikke basere oss på at det kommer ekstraordinære inntekter hvert år.

Det er 3 måleindikatorer for å måle kommuneøkonomien.

Punkt 1 kan man enkelt kan forklare som overskudd. Netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene – altså hvor mye blir overskuddet fra år til år.

Det er en målsetting om å ha det på 1,75 % av inntektene. For 2022 fikk kommunen et netto driftsresultat på 0,1 %. For å klare å opprettholde kravet om 1,75 % i netto driftsresultat, må kommunen gå ca. 9 millioner kroner i pluss hvert år.

Punkt 2 er at kommunen ikke må ha altfor mye gjeld.

Tjeldsund har nå en lånegjeld på 600 millioner. Det er også et risikomoment for hvis man har veldig høy gjeld er man også veldig utsatt for renteheving.

Nå har Norges bank økt renta en rekke ganger det siste året, og har varslet ytterligere renteøkning. For hvert prosentpoeng renten øker, så øker kostnadene til kommunen med kr. 6 millioner.

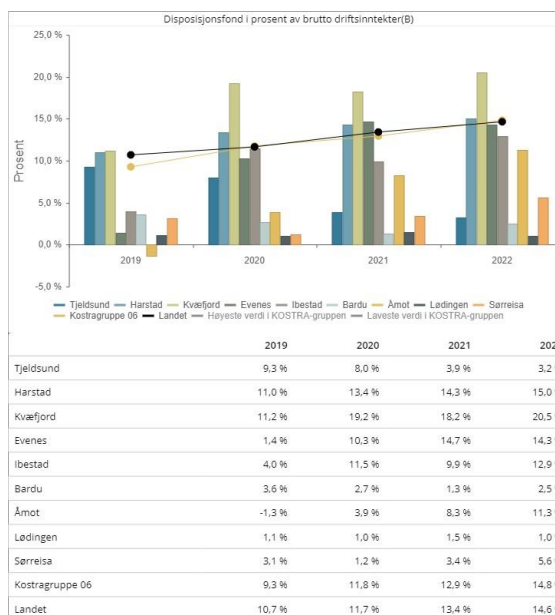
Nå er det ikke alt som går på kommunens drift direkte, da noe av dette er selvfinansierende, og da er det kunden som må betale i form av økte kommunale avgifter.

Høy gjeld er altså negativt.

Det tredje er disposisjonsfond – hvor mye sparepenger har kommunen? I dag står det 16 millioner på disposisjonsfond, men alt er disponert i formannskapetets budsjettforslag, slik at handlingsrommet er på kr. 0,-.

Det beste er altså å ha et høyt overskudd, bygge opp en buffer, og ikke ha for høy gjeld.

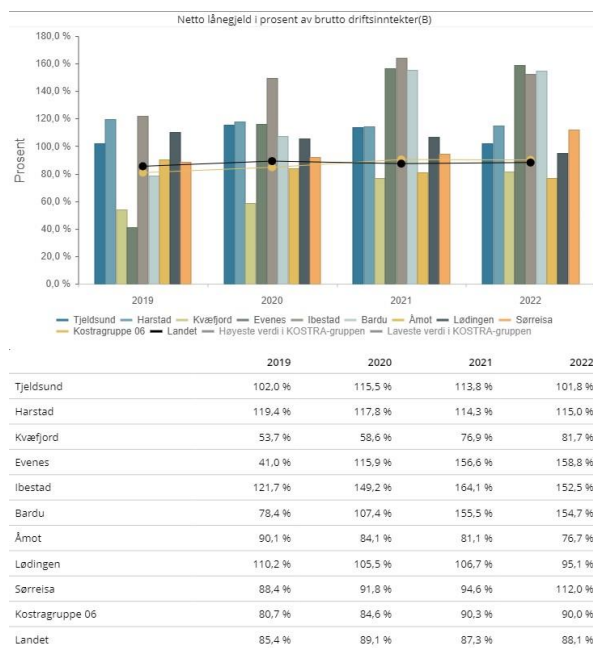
Disposisjonsfond

Disposisjonsfondet er det eneste fondet som fritt kan benyttes til å dekke utgifter både i drifts- og investeringsregnskapet. Størrelsen på disposisjonsfondet er et uttrykk for hvor stor økonomisk buffer kommunen har for sin løpende drift, og er den dele av reservene som best gir uttrykk for den økonomiske handlefriheten.

Disposisjonsfondet bør være stort nok til å takle svingninger i utgifter og inntekter på en kontrollert måte.

Kommunen hadde per 31.12. et disposisjonsfond på 3,2 % av brutto driftsinntekter. Dette skyldes at vi kom bedre ut økonomisk i regnskap 2022, og slapp å bruke disposisjonsfondet som budsjettert. I og med at hele disposisjonsfondet er budsjettert inn i formannskapetets budsjettforslag, ligger det an til at disposisjonsfondet er 0 % av brutto driftsinntekter ved utgangen av året.

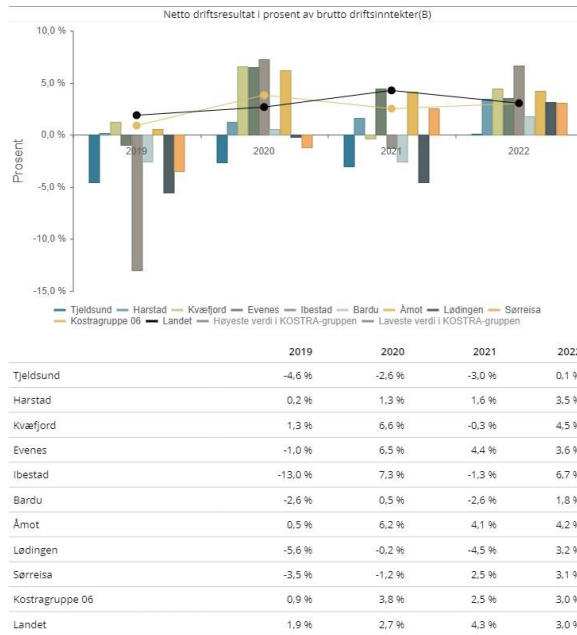

Netto lånegjeld er definert som langsiktig gjeld eksklusiv pensjonsforpliktelser. I tillegg gjøres det fradrag for totale utlån og ubrukte lånemidler. I totale utlån inngår startlån og ansvarlige lån (utlån av egne midler).

Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter er et bilde på gjeldsgraden i kommunen og sier noe om hvor krevende det kan bli å betale ned gjelden.

Kommunen har en høy lånegjeld. Oversikten viser hvordan Tjeldsund ligger i forhold til omliggende kommuner når det kommer til langsiktig gjeld lånegjeld.

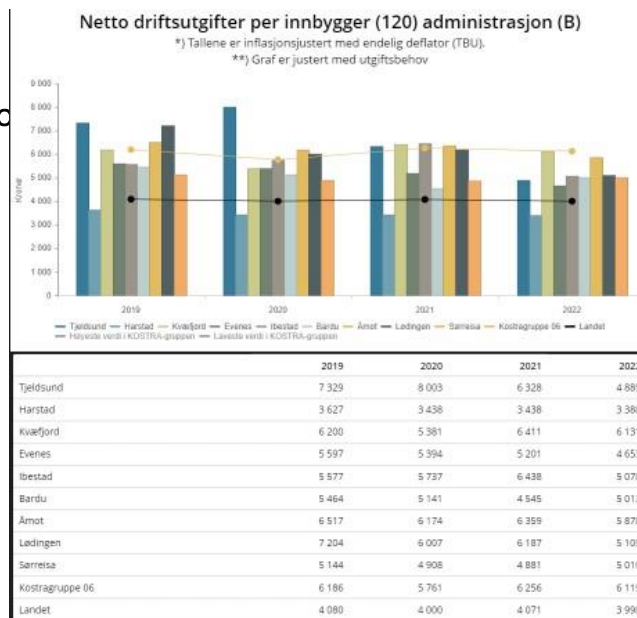
Langsiktig gjeld eksklusiv pensjonsforpliktelse uten at det er trukket ut startlån og ubrukte lånemidler er på 115,1 %.

Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter sier noe om hvor stor del av de tilgjengelige driftsinntektene kommunen kan disponere til å finansiere investeringer eller avsette til senere bruk, og er et uttrykk for kommunens økonomiske handlefrihet.

Det er et krav, både fra statsforvalteren og gjennom kommunens finansielle måltall at denne skal ligge på minimum 1,75 %. Som oversikten viser kommer Tjeldsund dårligst ut i oversikten på de utvalgte kommunene, KOSTRA-gruppen og landet.

Kostnader til administrasjon

Det har vært mye diskusjon vedrørende kommunens administrasjonskostnader. Det blir hevdet at Tjeldsund bruker dobbelt så mye som andre kommuner på administrasjon.

Det har vært kuttet i administrasjonen helt siden kommunesammenslåingen. De oppgavene som gjøres i administrasjonen er i all hovedsak lovpålagte eller avtalefestede oppgaver. Vi er støttetjenester til enhetene. Vi har også ansvar for å budsjettere og føre regnskap og rapportere. Vi fakturerer for å sikre kommunens inntekter. Vi betaler ut lønn og følger opp ansatte. Vi er førstelinje ut med servicetorg og vi er lovpålagt å føre arkiv. Vi er også lovpålagt å jobbe med beredskap og vi skal leie ut kommunale boliger. Når noen har sluttet i kommunen har i all hovedsak oppgavene, så langt det lar seg gjøre, blitt fordelt på de gjenværende ansatte. Vi er veldig sårbar, da vi er få personer på kritiske og store oppgaver.

Vi har allerede utfordringer med å få avlevert arkiv. Arkiv i Troms har beregnet arbeidet med denne avleveringen til 3 årsverk. Dette er noe som skal gjøres i tillegg til daglige oppgaver. I tillegg har det nå kommet et krav om universell utforming, hvor alle dokumenter, artikler på hjemmesiden, maler, reglementer og retningslinjer må oppdateres til en standard som gjør at det blir tilgjengelig for alle. Det er et stort arbeid!

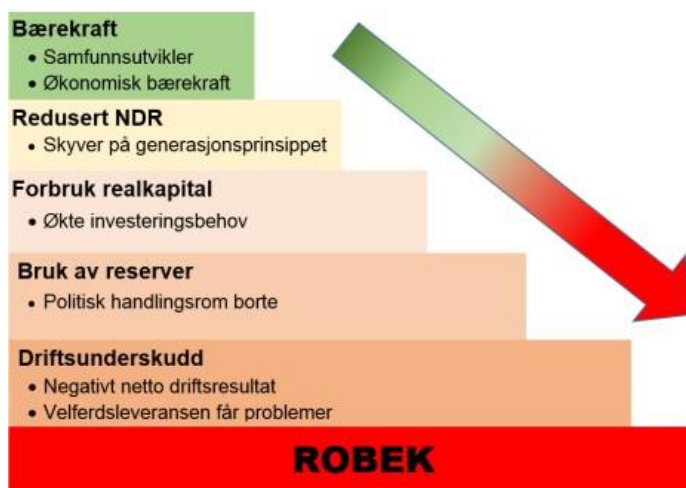
Dersom det skal kuttes ytterligere i administrasjonskostnadene, så må kommunestyret si hva vi skal slutte å gjøre.

En beregning av KOSTRA-tall for omliggende kommuner viser at Tjeldsund kommune slettes ikke bruker dobbelt så mye som andre kommuner. Vi ligger derimot lavere enn de små kommunene i umiddelbar nærhet. Vi er også under gjennomsnittet i KOSTRA-gruppen.

I 2021 brukte Tjeldsund 7.428 kr per innbygger til administrasjonskostnader. På oversikten er det Narvik, Harstad og Bardu som kommer bedre ut enn oss. Harstad og Narvik er store kommuner og ikke direkte sammenlignbare da disse ville kunne dra nytte av stordriftsfordeler.

Neste trinn i omstillingsprogrammet er å vurdere vertskommunesamarbeid.

Bærekraftstrappa kommuneøkonomi

Kommunaløkonomisk styring dreier seg i korte trekk om å skape handlingsrom, gjøre det man trenger og ønsker, men samtidig ha midler igjen til å tåle at uventede ting skjer – svært likt privatøkonomien.

Kommunen skal ikke bare yte tjenester, men også ivareta rollen som samfunnsutvikler, demokratisk arena og myndighetsutøver. Dette krever også økonomisk bærekraft i tillegg til at de demokratiske og politiske prosessene selvsagt er intakte.

Mangel på eller bortfall av økonomisk bærekraft, kan gi en slik utvikling fra en god og bærekraftig økonomi til bortfall av frihet til å gjøre frie valg, reelt sett havne på ROBEK.

Tjeldsund kommune er per i dag på nederste trinn i bærekraftstrappa.

Det er tunge steg å ta for å snu trenden og starte mot det øverste trinnet i trappa - bærekraft

Finansielle måltall

Finansielle måltall for Tjeldsund kommune justeres til:

- a. **Kommunens langsiktige planlegging skal ha mål om en bærekraftig økonomisk utvikling som ivaretar nåtidens behov uten å stå i veien for at framtidige generasjoner klarer å ivareta sine (generasjonsprinsippet).**
- b. **Kommunen har som mål å ha et netto driftsresultat på minimum 1,75 %.**
- c. **Kommunen har som mål å ha et disposisjonsfond tilsvarende minimum 5 % av brutto driftsinntekter.**
- d. **Kommunen har som mål at netto lånegjeld ikke overstiger 100 % av brutto driftsinntekter.**
- e. **Kommunen har som mål å egenfinansiere minimum 50 % av årlige investeringer.**

Kommunestyret vedtok våren 2021 finansielle måltall. Det er nå lagt opp til en revidering av disse med bakgrunn i kommunens økonomiske situasjon. De nye måltallene ligger i formannskapet innstilling til budsjett.

I budsjettdokumentet er det lagt opp til en trafikklys-modell på disse med grønt, gult eller rødt alt ettersom hvordan man ligger an i forhold til måltallene.

På nåværende tidspunkt er alle måltallene røde.

Kobling mellom økonomiplan og samfunnsplan

- Samfunnsplanen vedtatt mars 2022
- Første år med sammenkobling av planene
- Prioritering av tiltak
- Tettere sammenkobling mellom økonomiplan og samfunnsplan ved neste rullering av samfunnsplan

Tjeldsund kommune fikk vedtatt samfunnsplanen i mars i fjor. Og dette er første året vi jobber med å koble økonomiplan og samfunnsplan sammen. Vi har valgt å prioritere tiltakene som er meldt inn etter følgende modell:

A: Tiltak som må gjennomføres neste fire år. Det gjelder endringer og tiltak som er pålagt gjennomført ifølge lov og regelverk, avtaler og tidligere vedtak. Merk at ikke alle A-tiltak er lovpålagte, men anses som selvpålagte ut fra tidligere avtaler og vedtak.

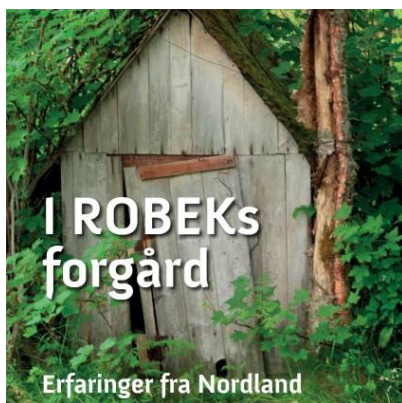
B: Tiltak som bør gjennomføres når man har ressurser til det. Dette gjelder endringer og nye tiltak som vi ikke er pålagt å gjennomføre, men som vi ønsker å gjennomføre for å oppfylle egne visjoner og målsettinger.

C: Tiltak som vi vil vente med fordi man mener at andre behov er viktigere å dekke først. Dette gjelder endringer og nye tiltak som vi enten er pålagt eller som vi ønsker å gjennomføre, men som likevel vil vente med å gjennomføre fordi vi mener det finnes behov som er langt viktigere å dekke i fireårsperioden.

Innenfor A, B og C prioriteringene er også tiltakene prioritert med nummerering.

Denne nummereringen viser hvilke tiltak som man mener er viktigst å iverksette først. Endring av prioriteringene gjøres samtidig med årlig rullering av handlingsprogrammet.

Dette er et pågående arbeid, og vi nok til å bruke noen år på å finne den beste modellen for denne sammenkoblingen for vår kommune, og vi har kommet frem til at vi må jobbe tettere sammen økonomi og planleggere når samfunnsplanen skal rulleres for å knytte disse enda tettere sammen.

Erfaringer fra andre ROBEK-kommuner

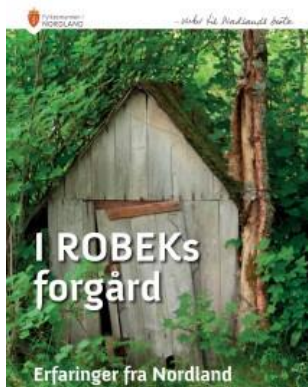
- Den svake kommuneøkonomien er ikke et resultat av plutselige og uforutsette hendelser, men skyldes en utvikling som har pågått over mange år.
- Econ Pöyry, 2010

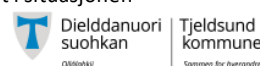
Vista analyse gjennomførte i samarbeid med fylkesmannen i Nordland en analyse av kommuner i Vesterålen i 2010. Dette gjaldt kommunene Andøy, Vestvågøy og Tysfjord som alle var på ROBEK.

De konkluderte med at den svake kommuneøkonomien er ikke et resultat av plutselige og uforutsette hendelser, men skyldes en utvikling som har pågått over mange år.

Erfaringer fra andre ROBEK-kommuner— hvordan havnet de der?

Maksimal avdragstid	Manglende budsjettdisiplin
Beslutningsvegring	Bruk av monopolpenger
Status quo	Ostehøvelmetoden
Urealistisk inntektsbudsjettering	Premieavvik brukt til det fulle
Løse problemene senere	Mangel på permanente tiltak
Manglende langsiktig planlegging	Lite ansvarliggjøring
Uoppnåelige og lite realistiske budsjetter	Vanskelig geografi
Ønske om aktivitet i alle bygdene	Høyt nivå på tjenester
Motvilje mot upopulære avgjørelser	Problemer med å se det store bildet og alvoret i situasjonen
Bruk av disposisjonsfond	

Erfaringene fra disse kommunene er mange. Gjennom analysen har rådmennene i disse kommunene kommet med sine betraktninger på hvorfor de havnet i denne situasjonen, og årsakene er sammenfallende i alle kommunene. Mye av dette kan også relateres til vår egen kommune og den økonomiske situasjonen vi nå står ovenfor.

ROBEK-konsekvenser

- **Kommunestyret er ansvarlig for:**
- Å gjenvinne økonomisk balanse
 - Forpliktende plan
- Å føre en ansvarlig budsjettpolitikk

- **Statsforvalteren sin rolle:**
- Automatisk lovlighetskontroll av årsbudsjett
- Godkjenne låneopptak og langsiktige leieavtaler
- Tett oppfølging og bistand – økonomiske og juridiske virkemidler

 Dielddanuori suohkan | Tjeldsund kommune
© 2024 Dielddanuori suohkan | Sammen for Alevandri
Illustrasjon er hentet fra <https://www.aldersvennlig.no/>

Tjeldsund kommune er innmeldt i ROBEK-registeret. I den forbindelse er kommunestyret ansvarlig for å gjenvinne økonomisk balanse – og det skal gjøres gjennom en forpliktende plan. Denne planen skal oversendes statsforvalteren i forbindelse med at budsjettet blir vedtatt.

Det er også opp til kommunestyret å føre en ansvarlig budsjettpolitikk.

Statsforvalteren sin rolle er automatisk lovlighetskontroll av årsbudsjettet. De skal også godkjenne låneopptak og langsiktige leieavtaler. Kommunen får også tett oppfølging og bistand med både økonomiske og juridiske virkemidler.

Statsforvalter skal også gjøres lovlighetskontroll av budsjettet som vedtas i dag.

Vi begynner i disse dager med budsjett 2024, og det er nødvendig å ha et gyldig budsjett for 2023 som kan benyttes som grunnlag for konsekvensjustert budsjett for 2024.

Dersom det gjøres endringer i formannskapetets budsjettforslag, er det derfor nødvendig at man sier noe om hvordan man skal finne inndekning for forslaget.

Vilje og evne til endring

- **Kontroll på økonomien er alfa og omega**
- Gjør vi ingenting vil situasjonen forverre seg og det blir behov for mer drastiske tiltak
- Vi trenger felles forståelse, langsiktighet og en rød tråd til nye måter å løse kommunens oppgaver på.
- Vi må handle nå– men tenkte langt
- Situasjoner må håndteres med en gang de oppstår

 Dielddanuori suohkan | Tjeldsund kommune
Illustrasjon er hentet fra <https://www.aldersvennlig.no/>

Kontroll på økonomien er alfa og omega

Gjør vi ingenting vil situasjonen forverre seg og det blir behov for mer drastiske tiltak. Det har dere allerede merket, hvor forslagene om nedskjæringer har blitt flere og flere for hvert år som har gått - uten at det har blitt gjort nødvendige tiltak.

Vi trenger felles forståelse, langsiktighet og en rød tråd til nye måter å løse kommunens oppgaver på.

Vi må handle nå – men tenkte langt.

Vi må ha en felles erkjennelse av situasjonen både politisk og administrativt.

Det må være en enighet om ansvars- og rollefordelingen.

Ad-hoc tiltak og benkeforslag, skaper større utfordringer. Det bør være en felles forståelse for at dette ikke gjøres i den situasjonen kommunen befinner seg i.

Vi må håndtere situasjoner med en gang de oppstår. Å skyve på ting skaper større utfordringer.

De folkevalgte må ta økonomiplanleggingen på alvor. Og dette kommer til å gjøre politisk vondt.

Det er ekte penger!

Og pengene kan bare brukes én gang!

Dieiddanuori
suohkan
Ollálahkii

Tjeldsund
kommune
Sammen for hverandre

Vi kan på mange måter sammenligne en kommuneøkonomi med en privatøkonomi.

Dersom du har for høye utgifter i forhold til inntektene, så kommer du skjevt ut økonomisk. Dersom du ikke tar grep selv, så forverres situasjonen ganske raskt, og det blir betalingsanmerkninger og det tas pant i eiendeler. For privatpersoner kommer da namsmannen inn i bildet – og der har du forskjellen mellom privatøkonomi og kommuneøkonomi. For havner du under gjeldsordning, så får du hjelp til å bli kvitt gjelda di. En kommune havner på ROBEK og får bistand fra Statsforvalteren, MEN... kommunestyret må selv ordne opp og finne ut hvordan kommunen skal komme ut av det økonomiske uføret. Vi får ikke gjeldsordning og må leve nøkternt i 5 år også er alt som normalt igjen.

Og kommunal gjeld = privat gjeld, og skal betales! Både renter og avdrag!

Kommunen har et ansvar for å forvalte de midlene vi har også for at fremtidige generasjoner skal kunne nyte godt av disse. Det betyr at vi må forvalte pengene på en fornuftig måte. Det må være realisme, og ikke ønsketenking.

Kommunen sine penger – er ekte penger – og de kan bare brukes en gang.